

ЗУПИНЕННЯ СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ У РАЗІ ВТЕЧІ (ЗНИКНЕННЯ) ОБВИНУВАЧЕНОГО ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Сеник Тарас Богданович,

orcid.org/0000-0002-6513-2536

доктор філософії,

старший викладач кафедри кримінального права та процесу

Західноукраїнського національного університету

У статті встановлено додаткові причини зупинення судового провадження, на підставі яких на практиці суди приймають рішення про зупинення судового провадження, а також здійснення розробка рекомендацій щодо запобігання помилкам під час винесення ухвали про зупинення судового провадження у кримінальному провадженні. Проаналізований підхід щодо розуміння слова «ухилився від явки до суду» та не поєднання із зникненням, втечою та переховуванням. Варто зазначити, що метою статті є дослідження зупинення судового провадження у разі втечі, зникнення чи приховування обвинуваченого під час воєнного стану. Констатовано, що під час воєнного стану обвинувачений не виконує процесуальні обов'язки, це перш за все можливість скористатися ситуацією «хаосу» для затягування судового розгляду або переховування від органу досудового розслідування, прокуратури, слідчого судді або суду.

Проаналізовано, що метою втечі, зникнення чи переховування є ухилення від кримінальної відповідальності, яка представляється більш правильною, ніж намір її уникнути, оскільки обвинувачений ховається, однак в більшості випадків розуміє, що, зрештою буде розшуканий і не ставить перед собою завдання зовсім ухилитися від засудження, а бажає лише відстрочити його.

Встановлено додаткову підставу зупинення судового провадження, як «місцезнаходження обвинуваченого не встановлено з інших підстав», однак під іншими підставами слід розуміти обставини, коли обвинувачений змінює місце проживання, не знаючи, що проти нього порушено кримінальне провадження та/або інші підстави, які перешкодили суду отримати інформацію про зміну місця проживання обвинуваченого (раптова госпіталізація, смерть, помилка щодо його процесуального статусу).

Окрім того, наведені судові приклади дають можливість зрозуміти прогалини, які виникають при аналізі підстав для зупинення судового провадження, адже в умовах воєнного стану правосуддя, повинне бути справедливим і дотримуватися принципів кримінального процесу.

Ключові слова: зупинення судового розгляду, відкладення судового розгляду, кримінальне провадження, зникнення, втеча, докази, воєнний стан.

Senyk Taras. Suspension of Legal Proceedings in the Event of the Defendant's Escape (Disappearance) During Martial Law

The article establishes additional reasons for the suspension of court proceedings, on the basis of which in practice courts make decisions to suspend court proceedings, as well as developing recommendations for preventing errors when making a decision to suspend court proceedings in criminal proceedings. The approach to understanding the word «evaded from appearing in court» and its incompatibility with disappearance, escape and hiding is analyzed. The purpose of the article is to study the suspension of court proceedings in the event of the escape, disappearance or hiding of the accused during martial law. It is stated that during martial law the accused does not fulfill procedural duties, this is primarily an opportunity to take advantage of the chaotic situation to delay the trial or hide from the pre-trial investigation body, the prosecutor's office, the investigating judge or the court.

It has been analyzed that the purpose of escape, disappearance or hiding is to evade criminal liability, which seems more correct than the intention to avoid it, since the accused is hiding, but in most cases understands that he will eventually be found and does not set himself the task of completely evading conviction, but only wants to postpone it.

An additional ground for suspension of the court proceedings has been established, as «the location of the accused has not been established on other grounds», however, other grounds should be understood as circumstances when the accused changes his place of residence without knowing that criminal proceedings have been initiated against him and/or other grounds that prevented the court from obtaining information about the change of the accused's place of residence (sudden hospitalization, death, error regarding his procedural status).

In addition, the given judicial examples provide an opportunity to understand the gaps that arise when analyzing the grounds for stopping judicial proceedings, because in conditions of martial law, justice must be fair and adhere to the principles of criminal procedure.

Key words: stay of trial, postponement of trial, criminal proceedings, disappearance, escape, evidence, martial law.

Актуальність обраної теми зумовлена тим, що при зупиненні судового провадження на практиці досить часто виникають помилки в оформленні та змістовному наповненні ухвал про зупинення судового провадження, адже у ч. 1 ст. 335 КПК, відсутня така підстава зупинення судового провадження, як втеча, зникнення чи приховування обвинуваченого. Тож, оскільки зупинення судового провадження є достатньо поширеним явищем під час воєнного стану, воно може мати негативні наслідки для кримінального провадження, а питання щодо визначених підстав зупинення судового провадження прийнятті судом потребують належного наукового дослідження. Зокрема, підстави зупинення судового провадження у зв'язку з тим, що обвинувачений захворів на тяжку тривалу чи психічну хворобу, яка виключає можливість його участі у судовому провадженні, висвітлено Ю. Кричун та П. Степановим, інші підстави зупинення судового провадження висвітлено багатьма науковцями, зокрема. І. Гловюк, А. Підгородинською, А. Теслицький, М. Чалим, В. Шаблестим та ін. Однак проблема зупинення судового провадження у випадку втечі, зникнення чи приховування обвинуваченого під час воєнного стану залишається далеко не вичерпаною, що й обумовило вибір цієї теми дослідження.

Частина 1 ст. 335 КПК, визначає підстави зупинення судового розгляду, до яких відносить випадки, коли обвинувачений ухилився від явки до суду або захворів на психічну чи іншу тяжку тривалу хворобу, яка виключає його участь

у судовому провадженні, або був призваний для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період, суд зупиняє судове провадження стосовно такого обвинуваченого до його розшуку, видужання або звільнення з військової служби і продовжує судове провадження стосовно інших обвинувачених, якщо воно здійснюється щодо декількох осіб. Розшук обвинуваченого, який ухилився від суду, оголошується ухвалою суду, організація виконання якої доручається слідчому та/або прокурору.

Згаданий вище вид перервності судового розгляду, відрізняється від відкладення судового розгляду, неможливістю конкретно визначити термін його закінчення, але до усунення перешкод у русі судового провадження – розшуку обвинуваченого.

Розглянемо докладніше ситуацію із зупиненням судового провадження, яка пов'язана із втечею, зникненням чи приховуванням обвинуваченого.

У ч. 1 ст. 335 КПК, не вказується від кого повинен схватитися обвинувачений, проте очевидно, що цим учасником кримінального судочинства є тільки суд. Після направлення кримінального провадження, для розгляду по суті до суду, органи досудового розслідування та прокурор не позбавлені можливості запросити обвинуваченого для виконання тих чи інших непроцесуальних дій. Однак це буде лише запрошення, а не виклик, отже неявка обвинуваченого, у цьому випадку не свідчить про те, що він зник.

Прокурор, органи досудового розслідування, а також інші представники сторін

можуть втратити інформацію про місце знаходження обвинуваченого, особливо під час воєнного стану. Однак і ця обставина не дає підстав стверджувати, що обвинуваченого зник чи втік, доти, доки він, без поважних причин, не з'явиться в судові засідання.

Ключовою ланкою цієї підстави зупинення судового провадження є слово «зникнення» чи «втеча», однак ст. 335 КПК, не використовує відповідне положення, а застосовує поняття «ухилився від явки до суду». Сформульоване поняття «ухилився від явки до суду» потрібно проаналізувати через наукових підхід, де слово «ухилився» означає «відступати», «намагатися не робити чого-небудь», «не брати участі в чомусь» [2, с. 527], проте жодним чином не згадується «вчета» чи «зникнення». Так, зникнення чи втеча характеризується активними діями обвинуваченого, який вчинив кримінальне правопорушення, з метою уникнути кримінальної відповідальності.

Варто відмітити, що саме визначення обвинуваченого, який втік чи зник, характеризує усвідомленість і навмисність його дій, спеціально спрямованих на те, щоб утруднити його виявлення. Крім того, висновок про приховування обвинуваченого впливає з його дій або їхньої сукупності, а саме: проживання, зміни місця проживання, проживання за підробленими документами, відсутності інформації про його місце знаходження у родичів і знайомих, та природно порушення обраної міри запобіжного заходу, або зобов'язання про явку (крім випадків обов'язкового внутрішнього переміщення особи у зв'язку із воєнними діями та іншими надзвичайними ситуаціями)[4].

Тож, давайте розглянемо ситуації пов'язані із воєнними діями та іншими надзвичайними ситуаціями. Варто зауважити, що більшість судових засідань відкладаються через неявку обвинувачених у зв'язку з воєнним станом. Хоча воєнний стан діє по всій Україні, військові дії тривають не в усіх регіонах, а в деяких місцях вони були призупинені. Крім того, брати участь у судовому провадженні можна не лише в залі суду, а й дистанційно [6]. Навіть коли обвинувачені або їхні адвокати

перебувають за кордоном, загальний обов'язок явки до суду може і повинен бути реалізований за допомогою технічних засобів та відповідного програмного забезпечення (хоча це й воєнний стан, але держава забезпечує повну цифровізацію для дотримання принципів кримінального процесу). Для прикладу проаналізуємо, Ухвалу Первомайського міськрайонного суду Миколаївської області від 24 квітня 2026 р., де підготовче судові засідання, призначене на 21.01.2026 не відбулося у зв'язку із перебуванням обвинуваченого у закордонному відрядженні. Підготовче судові засідання, призначене на 11.02.2026 не відбулося у зв'язку із перебуванням обвинуваченого із 10.02.2026 на лікарняному. При цьому, клопотання про проведення засідання в режимі відеоконференції обвинуваченим не подавалось, що ставить під сумнів його належну процесуальну поведінку [5]. Що ж до можливості розгляду кримінального провадження у відсутності обвинуваченого, який перебуває за кордоном, хоч навіть і не займається злочинною діяльністю, то ця обставина також не порушує права обвинуваченого, оскільки він знає про порушене стосовно нього кримінального провадження та обов'язкової явки до суду, тобто не хоче скористатися своїм вищевказаним правом на захист.

Не секрет, що під час воєнного стану обвинувачений не виконує процесуальні обов'язки, однак вони не зникають після запровадження воєнного стану, проте вони можуть не виконуватися з огляду на необхідність забезпечити безпеку життя і здоров'я, але перш за все, це можливість скористатися ситуацією хаосу для затягування судового розгляду або переховування від органу досудового розслідування, прокуратури, слідчого судді або суду.

Можна припустити, що мета – ухилитися від кримінальної відповідальності, представляється більш правильною, ніж намір її уникнути, оскільки обвинувачений ховається, однак в більшості випадків розуміє, що, зрештою буде розшуканий і не ставить перед собою завдання зовсім ухилитися від засудження, а бажає лише відстрочити його.

Таким чином, під зникненням, втечею або переховуванням обвинуваченого слід розуміти умисні, активні дії обвинуваченого (особи, щодо якої передано обвинувальний акт до суду), з метою ухилитися від кримінальної відповідальності, спрямовані на уникнення судового розгляду.

Дії обвинуваченого щодо приховування від суду, безперечно, є навмисними, тобто він розуміє, що в результаті їх створюються умови, за яких суд залишається в невіданні про його місце знаходження, що перешкоджає його виклику та участі в судовому засіданні (*наприклад*, з матеріалів справи вбачається, що будучи повідомленим про направлення обвинувального акта до суду, обвинувачений ОСОБА_3 на неодноразові виклики в судові засідання не з'являється, про причини неявки суд не повідомляє, адресована йому кореспонденція повертається без вручення. Застосований ухвалою суду від 12 травня 2025 року привід обвинуваченого в судове засідання не виконано)[3].

Слід зауважити, що одна лише неявка обвинуваченого в судове засідання, навіть якщо вона допущена без поважних причин і неодноразово, не свідчить про те, що обвинувачений від суду уникає чи ховається, оскільки за відомого місця перебування може бути здійснений примусовий привід обвинуваченого до суду. При неявці обвинуваченого та відомому його місці перебування, що дозволяє здійснити виклик, або піддати приводу, підстав для зупинення судового розгляду немає, а його слід відкласти через неявку до судового засідання обвинуваченого.

Як вже згадувалося вище про зникнення чи втечу, переховування обвинуваченого від суду, і особливий інтерес представляє така підстава, як «місцезнаходження обвинуваченого не встановлено з інших підстав».

Тож, розглядаючи причини для зупинення судового провадження, слід вважати, що під іншими підставами слід розуміти обставини, коли обвинувачений змінює місце проживання, не знаючи, що проти нього порушено кримінальне провадження та/або інші підстави, які перешкодили суду отримати інформацію про зміну місця проживання обвинуваченого

(раптова госпіталізація, смерть, помилка щодо його процесуального статусу).

У ході судового провадження обвинувачений, звичайно ж, знає про порушену щодо нього кримінальне провадження і своє процесуальне становище.

Однак ця ситуація, аж ніяк не абсурдна і при судовому розгляді, оскільки в період гуманізації кримінального судочинства, трапляються випадки, коли органами досудового розслідування до обвинуваченого не застосовується ні запобіжний захід, ні зобов'язання про явку, що, в теорії не зобов'язує обвинуваченого, ставити суд до відома про зміну проживання і т.д.

Теоретично, такі обставини не можуть бути віднесені до випадків приховування обвинуваченого від суду, а лише характеризують ставлення обвинуваченого до порушеної щодо нього кримінального провадження та суду, у зв'язку з чим судовий розгляд продовжено бути не може, але не може бути і зупинено. Формально, обвинувачений не маючи на меті втекти, не виходить за рамки його процесуальних прав та обов'язків, не вчиняючи навмисних дій, спрямованих на перешкоджання розгляду кримінального провадження щодо нього.

Може здатися, що одним із виходів, за таких обставин є повернення обвинувального акту прокурору, за вищевказаною підставою, передбаченою п. 3 ч. 3 ст. 314 КПК, оскільки п. 2 ч. 1 ст. 291 КПК, зобов'язує слідчого вказувати в обвинувальному акті дані про особу обвинуваченого, до яких відноситься і місце його перебування. При цьому прокурор, затверджуючи обвинувальний акт, бере на себе відповідальність за відсутність обраного запобіжного заходу або зобов'язання про явку.

Вважаємо, що така підстава можлива, особливо під час воєнного стану, якщо про невизначеність місця перебування обвинуваченого стало відомо на початку судового розгляду. Якщо ж обвинувачений, який раніше перебував за викликами до суду, правильність цього заходу є вкрай сумнівною, тим більше, що суд мав можливість самостійно застосувати запобіжний захід, або зобов'язання про явку.

Хоча цей випадок і не належать до обставин приховування обвинуваченого, однак за відсутності інших підстав зупинення судового розгляду, не залишається нічого, крім «натягнутого» визнання факту втечі або приховування обвинуваченого, щоб оголосити його в розшук. Подібне рішення, крім суперечності закону, загрожує ще й можливістю порушення прав обвинуваченого якого, оголошено в розшук, можна застосовувати заходи процесуального примусу, до взяття під варту.

На нашу думку, ч. 1 ст. 335 КПК, неспроможна обмежуватися ситуаціями, а саме, коли обвинувачений ухилився від явки до суду або захворів на психічну чи іншу тяжку тривалу хворобу, яка виключає його участь у судовому провадженні, або був призваний для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період, а повинна містити ширші норми, що дозволяють зупинити судове провадження, коли відсутня реальна можливість обвинуваченого в участі у кримінальному провадженні.

Як зазначено, вища підстава є самостійною підставою, як зупинення судового провадження. При цьому ця підстава поширюється на випадки, коли місце знаходження обвинуваченого відоме. У цьому випадку, подібне формулювання охопить всі можливі ситуації, пов'язані з неявкою обвинуваченого, що перешкоджає руху судового розгляду – від його умисного приховування чи втечі, до неприбуття через незнання про виклик до суду.

Останнє межує з підставами відкладення судового розгляду та відрізняється лише можливістю чи неможливістю визначити термін перервності розгляду справи¹.

Варто відмітити, що перелік заходів спрямованих на розшук обвинуваченого, що сховався чи втік, короткий. Процесуальний закон тільки наказує винесення судом ухвали чи постанови про розшук обвинуваченого.

При цьому не потрібно вказувати, кому доручається пошук. Враховуючи, що оперативно-розшуковими підрозділами та функціями мають органи поліції, копія названої постанови направляється до органу досудового розслідування. Водночас, ні слідчий орган, який обрав щодо обвинуваченого запобіжного заходу, що дозволила втекти від суду, ні прокурор, який затвердив обвинувальний акт, погодившись з обраним запобіжним заходом, офіційно не несуть ні відповідальності, ні будь-яких обов'язків, у зв'язку з приховуванням обвинуваченого. Орган поліції, в рамках розшуку обвинуваченого, повноважний лише зареєструвати кримінальне провадження, періодично перевіряти місця ймовірної появи обвинуваченого, спрямовувати відповідні запити та інформації та отримувати пояснення. Жодна слідча дія, у зв'язку з розшуком обвинуваченого, проводитися не може. Співробітник поліції, навіть володіючи судовим рішенням про застосування до запобіжного заходу до особи, що приховується, у вигляді взяття під варту, знаючи, що обвинувачений перебуває в конкретній квартирі чи приміщенні, не вправі, проти волі проживаючих в ній осіб, проникнути в неї і затримати обвинуваченого. У зв'язку із цим поширені випадки виявлення обвинуваченого часто відбувається через випадкові, «необережні» дії самого обвинуваченого: його затримання у зв'язку з іншим злочином або правопорушенням, проведенням ним реєстраційних дій в органах реєстрації, порушення правил дорожнього руху, зміною паспорта, придбанням іменних проїзних документів, виїзд за кордон, придбання інших документів з ідентифікацією особи.

Якщо ж обвинувачений, ховається, не потрапляє в поле зору правоохоронних органів, а тим більше змінив місце проживання, зовнішність і живе за підробленими документами за кордоном, ймовірність його пошуку зводиться до мінімуму, тому що дізнатися про вжиті ним заходи приховування, при чинних нормах, уявляється скрутним.

Цікава ситуація виникає, коли приховування обвинуваченого є одночасно скоєнням іншого кримінального прова-

¹ Більше детально про відкладення судового розгляду у кримінальному провадженні див.: Сенік Т.Б., Бобечко Н.Р. Відкладення судового розгляду у кримінальному провадженні: монографія. Тернопіль: Осадца Ю.В., 2024. 220 с.

дження, що тягне за собою необхідність об'єднання кримінального провадження. Наприклад, двох військовослужбовців звинувачуються у скоєнні групового дезертирства, відповідальність за яке передбачено ч. 2 ст. 408 КК України, або групового загально-кримінального злочину та некваліфікованого дезертирства. При цьому один із підозрюваних ховається від суду, тим самим здійснюючи ще один епізод ухилення від військової служби.

У цьому випадку, окремий судовий розгляд не можливий, отже, зупиняється все провадження у справі, до розшуку підозрюваного (обвинуваченого). Після розшуку, таке кримінальне провадження підлягає поверненню прокурору, оскільки є підстави об'єднання кримінального провадження, оскільки підозрюваного (обвинуваченого) може бути засуджено одночасно до скоєння кількох кримінальних правопорушень, обидва ці діяння охоплюються однією метою – ухиленням від військової служби, тобто назовсім і мотивом – небажанням проходити військову службу.

Складнішою є ситуація, коли суд приймає рішення про окремий судовий розгляд, засуджує одного обвинуваченого, а потім, за результатами розшуку, повертає кримінальне провадження прокурору, для об'єднання кримінального провадження про дезертирство на підставі розшуку іншого обвинуваченого.

Нажаль, на сьогоднішній день більшість зупинених кримінальних проваджень пов'язаних із військовими злочинами, так і знаходяться в межах пошуку підозрюваного (обвинуваченого) та/або у невизначеному статусі. У всіх зупинених кримінальних провадженнях суди періодично надсилають запити до органів внутрішніх справ і прокуратури з вимогою повідомити про результати розшукових дій. Однак нерідкі випадки, коли такі запити залишаються без виконання, а якщо надходять відповіді, то вони зазвичай формальні.

Як відзначають суди, вони практично перетворилися на сховища зупинених

кримінальних проваджень, що не тільки знижує активність прокурорів і органів досудового розслідування, а й створює у потерпілих хибне уявлення про безпідставне затягування судового розгляду прав.

Висновки. На нашу думку, зупинення судового провадження у зв'язку із ухиленням від явки до суду є ситуація, коли особа знає про необхідність своєї участі в судовому розгляді, проте, не маючи поважних причин, не прибуває в судові засідання за викликами, не приховуючи свого місця перебування. Втеча чи приховування від суду, відрізняється від ухилення тим, що особа не тільки не з'являється в судові засідання, але й намагається приховати своє місцезнаходження, маючи намір позбавити суд можливості належним чином повідомити його про дату, час і місце судового розгляду або застосувати запобіжний захід чи процесуальний примус.

Так, ч. 1 ст. 335 КПК передбачає, що у разі якщо обвинувачений ухилився від явки до суду або захворів на психічну чи іншу тяжку тривалу хворобу, яка виключає його участь у судовому провадженні, або був призваний для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період, суд зупиняє судові провадження стосовно такого обвинуваченого до його розшуку, видужання або звільнення з військової служби і продовжує судові провадження стосовно інших обвинувачених, якщо воно здійснюється щодо декількох осіб. Розшук обвинуваченого, який ухилився від суду, оголошується ухвалою суду, організація виконання якої доручається слідчому та/або прокурору, визначаючи підстави зупинення судового провадження загалом, однак «якщо обвинувачений втік, зник чи сховався», належать до випадків, що є винятком особливо під час воєнного стану. Тому ч. 1 ст. 335 КПК України необхідно доповнити словосполученнями такого змісту: «у разі якщо обвинувачений ухилився від явки, втік, зник чи сховався».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI (*Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст. 88). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1970–1980. Т. 10. С. 527.
3. Ухвала Голосіївський районний суд м. Києва від 28 серпня 2025 р. Справа №752/2956/25. Провадження №1-кп/752/1615/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129799277>.
4. Ухвала Ленінського районного суду м. Харкова від 22 березня 2024 р. Справа № 642/1275/23. Провадження № 1-кс/642/48/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117860469>.
5. Ухвала Первомайського міськрайонного суду Миколаївської області від 24 квітня 2026 р. Справа №484/219/26. Провадження № 1-кп/484/211/26 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/135957756>.
6. Ухвала Кодимського районного суду Одеської області від 23 вересня 2024 р. Справа № 503/1097/23. Провадження №1-кп/503/30/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121866627>.

Дата першого надходження статті до видання: 22.06.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 17.07.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 26.08.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії
відкритого доступу (CC BY 4.0)